

О НЕКИМ ПРИНЦИПИМА У СИСТЕМУ ИЗВИЃАЧКЕ ДЕЛАТНОСТИ

Свака земља стално усавршава своје оружане снаге и унапређује своју војну мисао. За то користи искуства стечена у рату (како своја тако и других армија), у току кога сви елементи организације сваке оружане силе (па и њена војна мисао) пролазе кроз тешку фазу провере, при чему се испитује оправданост њиховог постојања. Зато је и разумљиво што се у посљератном периоду појављују у свима армијама разне новине (предлози, мишљења, тумачења итд.) теориског или структуралног карактера, које се односе на доктрину, организацију и употребу у борбеним дејствима појединих елемената њеног органског састава. Нема сумње да овакве новине имају позитивну улогу у развоју тих армија, али исто тако могу индиректно и негативно да утичу на употребу појединих њихових органских дјелова, поготову када та искуства примјењују појединци на нарочити и неуобичајан начин, често у супротности са принципима (па и правилским одредбама) који су у дотичним армијама на снази.

Неоспорно, нужно је и корисно да се старе форме и начини освежавају новим искуствима рата и посљератног развоја армије и да се та искуства користе при одређивању начина употребе појединих елемената борбеног поретка, али само под условом да су ти начини засновани на темељно проученим искуствима те армије као цјелине и да су та искуства спроведена кроз њена званична правила, приручнике, итд. Тако, на примјер, о улози, задацима и начинима употребе извиђачких јединица и њихових органа има не само различитих теориских схватања, него, што је још горе, неправилног њиховог коришћења. Примјери таквих грубих неправилности били би ови: кад се на маршу извиђачка јединица, умјесто да врши извиђање, креће у колони (обично у близини штаба), или кад се у борби користи као дио резерве. Ништа мање није погрешно ни кад се при организацији извиђачке дјелатности сви задаци извиђања пребаце само на извиђачке јединице (умјесто да се за то ангажују и остали дјелови), или кад се извиђачке јединице користе само за нека „специјална“ извиђања (на примјер у непријатељској позадини).

Напријед наведена неправилна употреба извиђачких јединица најчешће је посљедица непознавања или непридржавања принципа и правилских одредаба о улогама, задацима и начинима употребе извиђачких јединица, као и извјесног некритичког прихватања поје-

диних „нових“ мишљења која су објављена у војној литератури. Из тих разлога ћу се у овом чланку осврнути на неке принципе у систему извиђачке дјелатности (услијед чијег се занемаривања и дешавају наведене неправилности), као што су: тајност дејства, садејство са осталим јединицама и непрекидност у извиђању, као и на улогу, значај и начин дејства извиђачких органа у свијетлу тих принципа.

Сматрам да при употреби извиђачких јединица треба првенствено имати на уму да је њихов *основни и једини задатак извиђање* и да се команданти њиховом употребом у друге сврхе лишавaju органа који им једини могу најсолидније пружити потребне податке о непријатељу. Ако се има у виду да се извиђање врши непрекидно (пре, за вријеме и послје борбе), онда за извиђачке јединице не постоји неко вријеме када би оне могле извршавати и друге задатке поред извиђања. Према томе, употреба извиђачких јединица за извршење других, а не извиђачких задатака — штетна је и неправилна, па ма у ком се времену и ситуацији то спроводило.

Ако извиђачке јединице врше извиђање примјењујући борбена дејства (са употребом ватре) и ако то чине и у ситуацији кад би се исти резултат могао постићи непримјетном дјелатношћу њихових органа, онда оне тиме запостављају основни принцип за дејство извиђачких органа (према коме треба да извиђају непримјетно, а да воде борбу само онда када никако друкчије не могу доћи до тражених података или кад уопште не могу избјећи борбу). Извиђачки органи не постижу потпун успјех у извиђању тиме што су прикупили потребне податке, већ ако су успјели да извиде непријатеља а да овај то није открио, тј. ако су то постигли непримјетним начином дејства. Зато је највећи број начина извиђања и заснован на *принципу непримјетности (тајности)*, што захтијева одабрано људство и специјалну обуку. То се људство, на примјер, приликом насилног извиђања, узима у ограниченом броју, и то само за извршење оних задатака за које је неопходна нарочита извиђачка умјешност.

Мада се извиђање мора вршити непрекидно, и мада је важно да се за читаво то вријеме располаже подацима о непријатељу, ипак је најважније да се у припремном периоду добије што детаљнија слика о њему, јер од тога зависи могућност правилне процјене ситуације, тј. испуњавање једног од главних услова за доцније успјешно вођење боја (операције). У овом периоду извиђање мора бити непримјетно да се не би откриле сопствене намјере и да би се обезбиједила успјешна примјена изненађења. Ово извиђање треба изводити свим расположивим средствима, па и ангажовањем осталих неизвиђачких јединица.

Према постојећим прописима свака јединица је обавезна да врши извиђање, без обзира да ли располаже формациским извиђачким органима или не. Поред тога, свака је јединица обавезна да сопственим средствима прикупила податке за своје потребе, при чему се она истодобно појављује и као извор (орган) извиђачке службе за своје претпостављене и потчињене јединице. Зато и *нема потребе да се извиђачки задаци пребацују са извиђачких јединица на трупне и обратно*

(као што то понекад писци предлажу), пошто су и једне и друге дужне да увијек врше извиђање својим средствима на својим отсјецима фронта, под свим борбеним условима и на двапут већој дубини задатка, у садејству заснованом на јединственом плану. Друкчије схватање, по мом мишљењу, било би у супротности са основним принципима извиђачке дјелатности. Кад ће се за извршење једног задатка употребити трупне, а кад извиђачке јединице, зависиће од карактера и тежине тога задатка, што ће свакако бити благовремено предвиђено у плану извиђачке дјелатности јединице која организује то извиђање.

Цјелокупна извиђачка дјелатност треба да буде заснована на принципу да свака јединица извиђа за себе, а да тек за оно што не може да изврши сопственим средствима тражи помоћ од претпостављене јединице, ако ова за то има више могућности. Зато руководећи орган извиђачке дјелатности при планирању треба да узме у обзир не само извиђачке него и друге јединице. Да ли неки извиђачки задатак треба повјерити специјално обученом људству или не ријешити у конкретној ситуацији сам организатор извиђања. Ако се прихвати као правилно схватање да добар војник не мора бити и добар извиђач, али да извиђач мора бити увијек и добар војник, онда треба важније и компликованије задатке повјерити специјалним извиђачким органима. То ипак не значи да трупне јединице треба ослободити од тежих извиђачких задатака за њихове потребе у случајевима када се не располаже извиђачким органима, који би иначе могли за њих да изврше те задатке. Обично ће се најчешће догађати да ће специјални извиђачки органи покушати тамо где други нису успјели.

Такође би било погрешно ако би се значај извиђања потенцирао само за припремни период и ако би се извиђачка активност запоставила у току борбе. Иако се до података лакше долази у току борбе, када непријатељски борбени поредак отворено иступа и видно испољава своје намјере, постоје озбиљни разлози који указују на велики значај извиђања и у том периоду. Ако се има у виду да у борби старјешине стално цијене ситуацију (а тиме и непријатеља) и да непријатељ — као активно дејствујући фактор — може да мијења своје намјере, а у вези с тим и борбени поредак, онда се долази до закључка да су не само непрекидност него и брзина извиђања важни чиниоци у том периоду и да они захтијевају употребу великог броја извиђачких органа. Према томе, недовољно ангажовање извиђачких јединица у току борбе само ради схватања да су, тобоже, тада сви елементи борбеног поретка ангажовани и за извиђање претставља погрешан поступак. Ово тим прије што и сами начини дејства извиђачких органа (непримјетно извиђање у условима у току борбе, пробијање кроз борбену линију, итд.) захтијевају не само ангажовање нарочито обучених него и већи број органа зато што ће многе неуспјеле покушаје извиђања морати да понове новоодређени органи, тако да се извиђачке јединице морају потпуно активизирати.

Површна анализа извиђачких органа и њихове примјене могла би да доведе до закључка да би јединице (које у свом саставу немају

извиђачких јединица) могле саме да врше цјелокупно извиђање за своје потребе, а да би извиђачке јединице извршавале само извјесне специјалне задатке, као на примјер, дејство у непријатељској позадини.

Пошто осматрање, патролирање, прављење засједа, итд. примјењују и друге (а не само извиђачке) јединице, то се не може тврдити да те начине извиђања не би требало и даље да примјењују и извиђачки органи, чији је метод рада при извођењу ових радњи специфичан и у многим случајевима различит од начина које примјењују остале јединице.

Ако би се, на примјер, под осматрањем подразумијевало само осматрање са изграђених осматрачница из непосредног додира са непријатељем, онда би такво осматрање могле успјешно вршити и остале јединице. Међутим, осматрање се врши и под тако разноврсним условима да је за његово успјешно извршење неопходан посебан извиђачки орган, који, због специфичности својих задатака, захтијева не само извјезбане осматраче већ и извиђаче (а обични борци за то не одговарају). То нарочито долази до изражаја када се осматрање изводи упоредо са неком другом извиђачком дјелатношћу с којом је уско повезано и често ван постојећих осматрачница (на примјер: у покрету, у међупросторима, у непријатељској позадини, као претходна радња упаду, налету, засједи и тсл.). У неким армијама осматрачи су предвиђени формацијом. То, с једне стране, указује на значај који се придаје осматрању као начину прикупљања података, али, с друге стране, открива и слабости таквог система извиђачке дјелатности која у осматрању и патролирању види једине начине извиђања. Према томе, патролирање и засједа (поред осматрања) такође би се могли сматрати као начини дејства које обично и успјешно извршава трупа, због чега не би били искључива специјалност извиђачких јединица. Међутим, по моме мишљењу, патролирање и засједе су специфични начини дејства извиђачких јединица, без обзира на то што их могу вршити и пјешадиске јединице.

Патролирање је широк и уопштен појам. Оно се може вршити са разним циљевима (откривање непријатеља, испитивање комуникација, установљивање здравственог стања бивака, проналажење гасова на рекама итд.). Међутим, патролирање специјалног извиђачког органа, на примјер, извиђачке патроле (ИП), у циљу откривања присуства непријатеља, оцјене његове јачине, карактера дејства, итд. (на основу ситних знакова које само добро извјезбани извиђачи могу да открију), претставља компликовану радњу за чије су успјешно извршење потребни не само добри војници него и добро извјезбани извиђачи, због чега је баш ИП и предвиђена као посебан извиђачки орган. Ако се ово има у виду, онда се не може дејство ИП идентификовати са „нормалном активношћу трупе у склопу извиђања као мере борбеног обезбјеђења“. Зато се не може оповрћи мишљење да само обучени извиђачи могу са успјехом да врше дешифровање разних трагова, пронађених предмета, извиђање напуштених насељених мјеста и сл.

За разлику од засједа које трупне јединице примјењују у циљу пресретања, изненађења и уништења непријатељских дијелова, стварања забуне и сл., *извиђачке засједе* првенствено имају за циљ унапријед одређене објекте који им могу пружити податке за којима трагају. Зато те засједе теже не само да изабрани објекти пруже могућности да се тражени подаци заиста и добију, него и да се ови објекти савладају непримјетно хладним оружјем, поготову ако се засједа врши унутар непријатељског борбеног поретка или ако би могла услједити брза непријатељска интервенција која би угрозила безбједност саме засједе. Најпогоднији објекти извиђачких засједа су курири, оправљачи веза, усамљена возила, непријатељски прислушкивачи који се истурају ноћу, па и мање извиђачке групе.

Извиђачке засједе су веома погодне да се у фази припреме, преко њих дође до заробљеника, разних докумената, примерака наоружања и технике и т. сл. Зато их извиђачи примењују не само у непријатељском распореду и међупросторима, него и у сопственим положајима у циљу хватања непријатељских извиђача на највјероватнијим правцима њиховог дејства. Засједе, чије извођење није углавном засновано на бројној и ватреној снази већ више на техници извођења треба да изводи оспособљено људство из извиђачких јединица, тј. људство које је у стању да на лицу мјеста искористи материјал до кога је дошло пригодом засједе. Поред тога, засједе се не појављују као изоловане радње; њима треба да претходи добро организовано извиђање, коме оне — пошто су претходно изабрани објекти и одређени начини поступака — непосредно слиједе као најпогоднији начини дејства.

Пјешадиске и извиђачке јединице са посебно формираним органима могу да изводе осматрање, патролирање, засједе, упаде, налете, дејства у непријатељској позадини, диверзије и сл. за интересе својих команди или неких других јединица, ако је то предвиђено планом извиђачке дјелатности. Које ће радње извршити пјешадија а које извиђачке јединице првенствено зависи од конкретне ситуације. Пошто ни само трупне, а ни саме извиђачке јединице нису у стању да дођу до потребних података о непријатељу у тактичкој дубини, то је њихово садејство неопходно. При томе ће трупне јединице вршити извиђање на свом отсеку фронта, по потреби ће подржавати ватром рад извиђачких органа и својим људством самостално вршити специјалне задатке, или у заједници са извиђачким органима, итд., док ће старјешине извиђачке службе помагати трупне јединице при организацији и припреми њихових извиђачких органа, придавати им извиђаче кад се за то укаже потреба, достављати им податке о непријатељу који су им потребни за успјешно извршење задатака и сл.

Извиђачке јединице не постоје само зато да врше задатке које трупа не може извршавати или да помажу трупне јединице у извиђању, већ и зато што свака јединица треба да има свој извиђачки орган који ће радити за потребе дотичне команде у цјелини, а тиме и за потребе својих потчињених јединица и претпостављене команде. Зато се не би могло примити да чете и батаљони имају стручно из-

виђачко људство, а да команда пука (чије су потребе у погледу познавања непријатеља знатно веће од потреба батаљона) нема таквог људства, већ да се оно налази ван састава те команде. Према томе ни резултати извиђања свих батаљона у пуку не би били довољни и за команду пука пошто су дубине батаљонских задатака мање од дубине пуковског задатка.

Кад је реч о томе који су начини извиђања „специјални“, које од њих треба да примјењују извиђачке а које трупне јединице, обично се већина слаже у томе да је извиђање у непријатељској позадини начин који треба да примјењују искључиво извиђачке јединице. Због тога се на вјезбама и маневрима извиђачки органи обично шаљу у непријатељску позадину и кад треба и кад не треба, без обзира да ли се они тамо могу или не одржати. Они се употребљавају чак и за добијање оних података који се могу добити лакше и прецизније и на неки други начин (напримјер, радиоизвиђањем). Могућности и начини рада извиђачких група у позадини непријатељског распореда су посебно питање у систему дјелатности извиђачке службе. Њима се често даје претеран значај и сматра се да је довољно упутити их у непријатељску позадину па да онда све остало иде лако. Али, ако проанализирамо могућности рада једне такве извиђачке групе у позадини непријатељског распореда, видјећемо да је она само један извор података, са често ограниченим па и проблематичним могућностима. Ако једна извиђачка група, напримјер, ради за потребе неке мање јединице, поставља се питање да ли она уопште може да опстане на тако малој дубини с обзиром на засићеност простора јединицама из непријатељског борбеног поретка, који је у близини линије фронта увек густ. А ако она ради за интересе веће (па и здружене) јединице, искрсава проблем да ли она може да савлада тај огроман простор који треба да извиђа. Кад би због конфигурације терена било отежано осматрање, онда би групе морале да врше задатке у покрету. Међутим, кретање по дану је скоро искључено, а ноћу је опет готово немогуће успјешно осматрати покрете јединица на цијелом том простору и идентификовати њихове саставе и јачине. Зато треба сматрати као реално схватање да се извиђачке групе не могу увијек бацати у непријатељску позадину, а ако се већ баце да им треба давати ограничене и тачно одређене задатке. Ово намеће потребу да се могућности рада извиђачких група у позадини непријатељског распореда објективно посматрају без неког прецјењивања или потцјењивања, јер извиђачке групе могу да имају значаја само као један од органа у цјелокупном систему предузете извиђачке дјелатности, па и то не у свима видовима борбених дејстава.

Сваки извиђачки орган без разлике само је једна карика у цјелокупном систему извиђања, па би зато ограничавање извиђачке дјелатности, искључиво на неке органе довело до тога да се не би могло у потпуности искористити целисходно садејство свих врста извиђачких органа, што баш и претставља њихову главну снагу.

Како се прецјењивање могућности једног извиђачког органа и ослањање само на његову дјелатност може негативно одразити на цје-

локупан систем извиђања неке јединице најбоље показује слиједећи примјер са недавних вјежби. Једна извиђачка група успјела је да пређе линију фронта, да зађе у непријатељску позадину и да прикупи потребне податке. Али пошто јој се у међувремену радиостаница покварила, то група није могла да достави прикупљене податке. Вријеме, рачунајући од момента кад се група требала јавити па до часа када су команданту ти подаци били потребни, било је исувише кратко да би се накнадно могло организовати допунско извиђање. Зато је та јединица била присиљена да води борбу без потребних података о непријатељским резервама. Из овога се примјера јасно види да су извиђачке групе (које дејствују у непријатељској позадини) извиђачки органи као и сви други, да им је дјелатност релативно несигурна и да се ослањање у потпуности само на њихове могућности може веома негативно одразити на цјелокупан рад одговарајућих јединица.

На основу свега досада изнетог може се закључити да ће успјех у извиђању постићи оне јединице које извиђачке дијелове користе непрекидно и у свим фазама борбе искључиво за извиђање, обједињавајући при томе дејства специјалних извиђачких и трупних органа у јединствени систем, и које тим органима дају потпуно реалне задатке сразмерне њиховим објективним могућностима.

ОСНОВИ ВОЈНЕ ГЕОГРАФИЈЕ — СУСЕДНЕ ЗЕМЉЕ

генерал-мајор **Иван Божич**

пуковник

Милан Кнежевић

СТРАНА 418, 7 СКИЦА СУСЕДНИХ ЗЕМАЉА, ЦЕНА 400 ДИН.
